

Az újságírók csemegeem-bere Vágás István, a vízügyi igazgatóság főmunkatársa, aki „mellékesen” a tudomány doktora is. Azért számít csemegeének, mert mindent tud, amit a hazai vizekről tudni kell, és ami azokon túl vagy innen van, azt is tudja. Tréfás kedvű ember mondhatta rá először, hogy az ő feje vízállásokkal van tele. Kapásból mondja a vízállási adatokat nagy vízjárások idejéből, vagy azonnal oda tud nyúltni, ahol ezek az adatok leírva vannak.

Anekdotát is tud annyit, Tiszát is, Dunát is lehetne vele rekeszteni. A java ennek is vízparton született, szereplői fölismerhetően eleven emberek. Ha megnevezném némelyiket, talán föl is háborodna.

Időtlen idők óta ismerem. Újságíróskodásom első napjaiban már régi barátság vitt hozzá, hogy az akkori belvizekről hiteles áttekintést kaphassak. „Blikkfangosan” akartam indítani az írást, ezért valahogy így kezdtem: Jóval a talajvízszint fölött, az Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság harmadik emeletén találok a belvizek legfőbb tudóját... A szerkesztők már akkor is ceruzával olvastak, és mivel akkori szerkesztőnk jó magyar ember volt – akire jellemző, hogy előbb cselekszik, és csak utána gondolkodik, ha gondolkodik egyáltalán –, lapunk vakbélkomolyságú hangvételéhez megengedhetetlennek tartotta az ilyen beszédet, ezért a talajvízszint fölötti indítás már az ő asztalán elvérzett. Akkor már belém állt az ördög, akkor már mondogattam is, nem csak magamban vallottam, ha egy mínuszos hírt nem engednek megjelenni, abból riportot kell írni. Most, amikor megint fölbaktatok ugyanannak a harmadik emeletnek ugyanabba a kicsike cellájába, eszembe jut, adós vagyok a régen csorbult egyensúly helyreállításával, és ha lúd, legyen kövér, már nem azt kérdezem, milyen magasán vagyunk a talajvízszint fölött, inkább azt, az Adria fölött milyen magasán ül.

– Az attól függ!
– *Hogyhogya attól függ? Az egy abszolút szám. Régi templomok lábazatában is ott a kis vasbunkó, az Adria fölötti magasságot jelzi.*

– Ez mind igaz, és az a „vasbunkó” anyakönyvezve van valahol, ahonnan a valódi érték kiolvasható, én mégis azt mondom, hogy attól függ. Kapaszkodj meg: most elmaradott egyén vagy! A nyolcvanas évek második felében mi ugyanis áttértünk az Adria-sík helyett a Balti-síkra. Föltehetően azért, mert az szocialistább volt, mint az Adria. és a nagy Szovjetunió iránti elkötelezettségünket sokkal jobban kifejezte.

– *Ha azt mondom, hogy az ötvenes évek elején tértünk át, azt érteném.*

– Harminc évet késtünk, mégis elsieltük. Mire nyugovóntra tért volna a Balti-Adria-viszály, össze is omlott: megszűnt a Szovjetunió.

– *Hadd pótoljam elmém hiányosságait: mennyi a különbség a kettő között?*

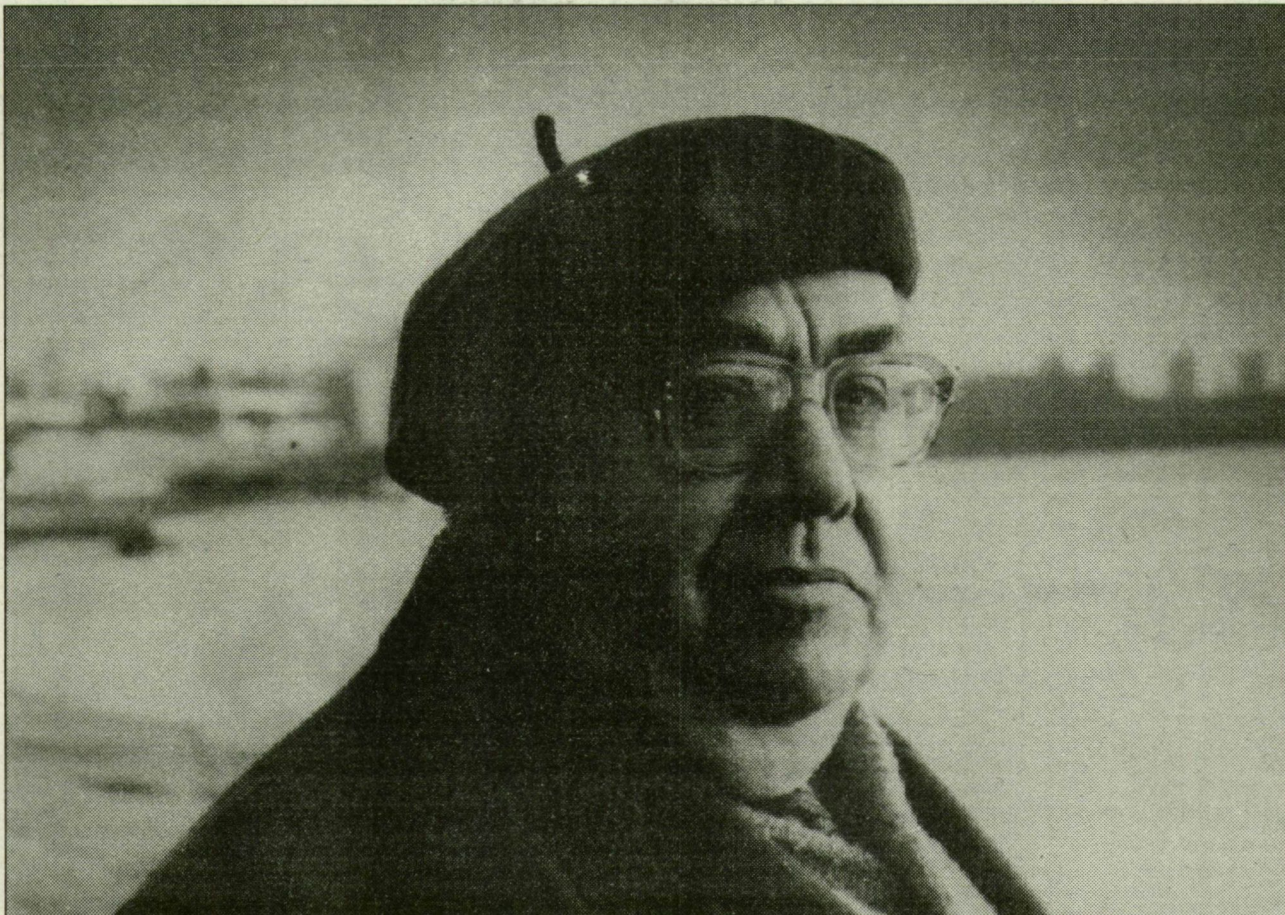
– Kereken hatvanhét centi.

– *Melyik javára?*

– Várj egy kicsit, ezt meg kell néznem. A szegedi vízmerce nulla pontja 74 méterrel és 37 centiméterrel van az Adria-sík fölött, a Balti-sík fölött viszont csak 73,70-nel, tehát az Adria kárára. De mondok én neked ennél érdekesebbet is. Adria-síkból is van legalább kettő.

– *Ezt aztán végképp nem értem.*

– Elmondom. Amikor Trieszt

FOTÓ: ENYEDI ZOLTÁN

„A legjobb beavatkozás, ha nem avatkozunk be”

Vágás Istvánnal beszélget Horváth Dezső

A szegediek több mint tíz éve két tiszai vízlépcső között élnek anélkül, hogy sokan volnának, akik tudnának róla, vagy egyáltalában észrevennék ezt. A szakembereken kívül alig juthat eszébe bárkinek is, ha nyáron végigmegy valamelyik hídon, hogy a törökbecsei duzzasztás hiányában az a kevés víz a Tiszába akár két méterrel is alacsonyabban folya. És csak a hullámtéri építkezések, vagy a vízügyiek mindig tevékenykedő partvédelmi munkásai találkoznak néha néhány deciméteres váratlan árhullámocskákkal, ha a kiskörei vízlépcső vizét akár az erőmű „csúcsra járatása”, vagy nagyobb áradás előtti tározóürítés következtében hirtelen eleresztik.

Most már csak azt kérdezhetné bárki: nem volt az a Tisza jó ügy, ahogy régen folyt? Miért állja útját duzzasztóműveinek a mérnök – mind a magyar, mind a jugoszláv –, hiszen azzal nem csak a víz folyásába, hanem jószerével akár az élővilágába is beavatkozhat? Nem több-e a kár, mint a haszon az ilyesfajta „természetátalakító” tevékenységekben? Nem egyszerű a válasz: egy kissé végig kell mennünk az emberiség történetén, vizeink történelmén. Kezdetben az emberiség csak abból élhetett, amit a természet adott számára. Ha a táj növény- és állatvilága el tudta tartani, letelepedett, ha nem, odébbállt. Hamar rájött azonban, hogy saját hasznára, saját szükségletére is lehet növényeket termesztetni, állatokat tenyészteni. A vizek élővilága is hasznos, de még a vizeket is szolgálatba lehet állítani. Nem csak úgy, hogy kifogjuk a halait, hasznosítjuk a növényeit, vagy hajózzunk rajta. Olykor folyóinkon beavatkozhatunk egyes területek előlntésébe, vagy éppen: víztelenítésébe. Kihaszználhatjuk a vízjárás tulajdonságait. Azt is, amikor jön a víz, azt is, amikor elvonul. Az Árpádok korában így alakult ki hazánk területén – főként a Nagy-Alföldön és a Kis-Alföldön – virágzó ártéri gazdálkodás. Itt a lakosság nem csak abból élt, amit a vizek adtak, hanem vizeit is igyekezett úgy alakítani, hogy hasznára legyen.

Két vízlépcső között – a harmadikra várva, Vágás István Szeged, 3. szám, 1989.

még az Osztrák-Magyar Monarchia városa volt, az ott működő mareográf – tengerfrónak lehetne fordítani – adataiból, sok éves átlagot véve alapul, kijelölték a nulla pontot. A katonaságnak már akkor nagyon nagy szüksége volt egy ilyen egyezményes magasságra. A mi embereink ezt a pontot, a tőlük telhető pontossággal – teodolittal és mérőléccel – átvitték a Velencei-tónál lévő Velencei-hegység Nadap-csúcsára, hogy ne kelljen állandóan ugrálniok az Adriára. Attól kezdve minden magasságméréshez a Nadap magassága volt az etalon. Elvitték azonban ugyanazt a nulla pontot a jugoszláv szakemberek is valamelyik hegyükre, ugyanolyan „lépegetős” módszerrel, ők meg ahhoz viszonyítottak mindig. Jól elvagyunk mi egymás mellett, ha néhány centis eltérés van is közöttünk, kivéve a Tisza közös érdekeltségű szakaszait. Amikor elkezdtek építeni az óbecsei duzzasztót, kiderült, Szeged alatt, a közös határponton 12 centi a különbség. Volt tehát egy magyar Adria és egy jugoszláv Adria, mint mérési fogalom.

– *Ebből, szerencsére, bár határhelyezetről van szó, háború nem lett.*

– A két ország mérnökei közötti barátságot mutatja, hogy meg is egyeztek azonnal: felezzük meg a kettő közötti különbséget! Ez lett a Kardos-sík.

– *Mert Kardos Imre szegedi vízesmérnök javasolta?*

– Eltaláltad. Látnod, ilyen egyszerű a dolog, ha két ország egyetért. A románok azonban a Fekete-tengertől mérnek, ráadásul egészen másként Aradon, Nagyváradon és Szatmárnémetiben, és ez ugyancsak sok gondot okoz a vízállásjelentéseknél, de velük nem sikerült ilyen bölcs elhatározásra jutnunk.

– *Térjünk vissza azonban a mi mostani magasságunkra!*

– Itthon mi változatlanul a magyar Adriát használjuk, de senki ne olvasson ki ebből semmiféle irredentizmust. Ha a vízmércénk nulla pontja 74,37 méter, ehhez hozzáadhatunk tíz métert, hogy a parton legyünk, és ehhez jön még az épület magassága. Soha nem számítottam ki, de nagyot nem tévedhetek, ha azt mondom, 88-90 méter lehet a székem szintje az Adriai-tenger fölött. Ehhez még hozzá kell adnunk a fejmagasságát, hogy kimondhassuk, komoly rálátása van a Tiszára. Bár ez megint nem ennyire egyszerű, mert ebből a csöpp kis szobából semmiféle rálátás nem nyílik. Ennek az ablakai az égre néznek.

Egészen új megvilágításba került azonban előttem a híres-nevezetes, legnagyobb tiszai árvíz. Azt mondta, két oldalról kellett akkoriban védekezniök. A töltésen belül az árvíz ellen, a mentett

oldalon, tehát a töltésen kívül pedig a szakértők ellen. Mert a sok szempontból zseniális Dégen Imre elkövette azt a hibát – igaz, teljes jószándék vezette –, hogy hét vagy nyolc nagyszerű szakembert is ide telepített az ország más igazgatóságaitól, és természetesen az ő hivatalából is. Mind nagyon okos volt, de a helyi viszonyokat legjobban mégiscsak a szegediek ismerték. Amikor már nem tudtak kitérni erőszakos tanácsaik elől, rávágta: Jó, naplózd be! Hadd legyen meg a lelki békéjük, hogy ők idejében szóltak.

Volt olyan is, aki nagyon hasznos munkát végzett. Sorra megfúrta a töltéseket, és megvizsgálta, milyen mértékben nedvesednek át. Erre mondja a maga humorával:

– A második hétre sikerült megfúrunk a szakértőket is.

Az árvíz vizsgáztatta a töltéseket is, és a szakembereket is. Makónál hamar kritikus lett a helyzet, a töltésfolyosódás katasztrófával fenyegetett. Dégen azt ajánlotta, szádfalazással erősítsék meg. „Konzíliumot” tartottak a tethelyen, és lebeszéltek Dégent: az a legjobb beavatkozás, ha nem avatkozunk be. Mert a pátralemezek zuhogtató ütései, meglehet, éppen a szikes részeket rázzák meg, és akkor elszabadul a pokol. Forgó Laci bácsi is azt mondta, ne siessünk vele. Inkább szívárgócsatornákat

készítettünk a töltések alá, így vezettük el a fölösleges vizet. Aztán, te is tudod, ott volt az óriás buzgár. Az is szép földadat volt.

– *És ott volt a kitelepítés!*

– Sokszor emlegetik mostanában, és nem mindig úgy, mint akkoriban. Tény, hogy illetékesebb helyen régen elhatározták már, és mi még semmit nem tudtunk róla. Dégen Imre két adatot kért tőlem: mennyi lesz a tetőzés Makónál, és ehhez viszonyítva milyen Makó terepszintje? Az előrejelzésem 630 centi volt – 624 centiméter lett –, és azt mondtam, a Honvéd városrésznél ez hat méterrel magasabb. Erre mondta, elkerülhetetlen lesz a város kiürítése. Az igaz, hogy végül megúsztuk, sikerült elhárítanunk a veszedelmet, de ha nem telepítették volna ki a várost, egekbe csapott volna a pánik.

– *Naponta jártam akkoriban a töltéseket, némi tapasztalatom nekem is van ezekből a he- tekből.*

– A szakaszmérnökségekből védelmi központok lettek, és ez nagyszerű szervezésnek bizonyult. A védelemvezetők azonban sürgetően kérdezték: Pista, mi van? Mondom a hivatalos jelentést, de rávágják: Nem érdekel! Te mondd! Ma is megbizsergetnek ezek a szavak. Fontosabb volt az én szavam, mint bármilyen hivatalos duma. Zűrök támadtak az aradi vízmérce körül is. Egy méterrel

kevesebb értéket adtak odaáról, és ez megint katasztrófális lehetett volna. A többi folyóról kapott vízállások összevetésével nekem kellett kimondanom, hogy az aradi vízmércét nem vesszük figyelembe. Emlekszem rá, fölhívtam egyszer a gyulai védelemvezetőt telefonon, és megkérdeztem: Tudsz védeni tíz métert? Visszakérdez: Miért kellene nekem tíz métert védenem? Azért, mert annyit fogsz kapni! Se nem mértani, se nem számtani haladvány szerint áradtak akkor a folyók, hanem exponenciálisan.

– *Sokan mondták már, hőőket termelt az a néhány hét.*

– Mondják, mondják, de volt itt azért más is. Kérdezik egyszer főnről, mi van a Körösön? Nem tudom, mindjárt fölhívom Gyulát. Kézi kapcsolású telefon volt még akkor, és én kinn jártam valahol. Szóltam a központba, hívják azonnalra. Várok, nem jön. Még várok, még mindig nem jön. Szólok megint: Jé, magáról teljesen elfeledkeztem! Azon csodálkoztam, utána nem lettek sorozatos válópörök, mert amit a „segédcsapatok” meg a hölgyek együtt műveltek, azt mindennek lehet nevezni, csak hősi helytállásnak nem. A telefonos hölgynek is ilyen aktus közben kellett volna Gyulát hívnia. Észveszejtően prózai dolog! Jelentette is valaki akkoriban, hogy miket tapasztal: reng a töltés oldala a ráfektetett női testek hullámzásától. Mondtam neki, ha károsodást tapasztalsz kincstári asztalban, azt föltétlenül jelentsd, de a többivel ne törődj! A többi a fölnőtt emberek dolga.

– *Emlekszem rá, pia is volt ott rengeteg.*

– Sajnos, volt, pedig tilos lett volna. És részeg ember is. Arra is volt példa, hogy összerogyott a felelősség súlya alatt a védelemvezető. Sok olyan emberünk volt, aki azelőtt soha nem szagolt puskaport, hogy ezzel a hadászati kifejezéssel éljek. Láttak már vizet, de akkorát még nem. Az árvíz azonban tisztára mossa a sorokat, aki nem oda való, azt lesodorja a gátról. Megfizethetetlen tehetségű emberek is fölszínre jöttek azonban a veszedelem napjaiban. Olyanok is, akikről senki nem hitte, hogy ilyen képességek lakoznak bennük. A területi bizottságról még annyit hadd mondjak, hogy azok a főnökök, akik addig is, azután is naponta szerepeltek újságjaitokban, ott igen összecsínált állapotban voltak. Kíváncsi csak egyet mondhatték, azt meg minek mondtam?

Megemlítettem azt a példát, amit még az egyetemen hallottam, pszichológiai előadásokon. A második világháborúban, a távol-keleti frontokon, sorra lelőtték a szövetséges haderők pilótáit. Valaki kitálalta, ne úgy osszák be a legénységet! Válassza ki a pilóta, kivel tud együtt dolgozni, és kivel nem. Mert ott még a gondolkodásra sincsen idő, azonnal kell cselekednie kinek-kinek a maga helyén.

– *Nálatok kiválaszthatta például a védelemvezető, ki legyen a helyettese?*

– Először nem. Kiutalva kapta. Azért is mondtam az előbb, a második hétre jöttek rendbe a dolgaink. A szerencsénk, hogy a víz adott ennyi haladékot. Igazad van, ahol nincsen ott a szükséges összhang, ott mindegyik komisszárnak tekint a másikat.

Nagyon egyetértünk abban is, hogy nem is tudjuk, mennyi kárunk származott ebből is. Korábban is, később is.